

ભરતખંડના ઇતિહાસનોયોગ્ય હેવાલ.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

શીવલાલ નરસીંહદાસ.

નડીઆદ

સત્યસાગર પ્રેસમાં છાપ્યો.

સંવત ૧૯૩૮--સન ૧૮૮૩

મૂલ્ય ૨ આના.

ઇતિહાસની નોટ

સાલવારી.

૧૯૩૭

ઈ. સ. પૂ.

૫૦૦૦—પાંડવ દ્રૌપદ વચ્ચે યુદ્ધ થયું તેમાં કૌરવ હાર્યા.

૫૫૦—બૌદ્ધ મત સંકયમુની (ગૌતમમુની) એ રચાવ્યો.

૫૨૧-૫૧૮—પાર્શ્વ રાજા દરવેશ શરતારપની સ્વામી.

૩૨૭—સીકંદરની સ્વામી, જલમની લડાઈ ને તેણે રીંધુને તીરે

પાતાળ નગર વસાવ્યું.

૩૧૫-૨૬૧—મૌર્યવંશી ચંદ્રગુપ્તે રાજા કર્યું.

૩૧૨—સીકંદરના સરદાર સેલ્યુકસની મગધ ઉપર સ્વામી ને સંધી.

૨૯૧-૨૬૩—ગ્રીકવંશી રાજા કર્યું.

૨૬૩-૨૨૩—અસોકે રાજા કર્યું.

૨૨૩-૧૯૫—મૌર્યવંશી રાજાઓ થયા.

ઈ. સ. પૂ. ઈ. સ.

૩૭૧૪-૧૨૯૪—કાશ્મીર માંગીનાર્દ વીગરે કુળનાં રાજા થયાં.

ઈ. સ. પૂ.

૧૯૫-૮૬—સંગાકુળના રાજા થયા.

ઈ. સ. પૂ. ઈ. સ.

૮૬-૩૧—કન્વાવંશે રાજા કર્યું.

ઈ. સ. પૂ. ઈ. સ.

૫૭-૪૩૯—આંધ્રકુળના રાજા થયા.

ઈ. સ. પૂ.

૫૬—વીક્રમાદીત રાજા થયા.

૨૬—યુ અથવા ચીસકુળનો પરાજય.

ઈ. સ. પૂ. ઈ. સ.

૫૦૦-૧૧૦૦—મધુરામાં પાંડવ વંશના રાજા રાજા કરતા હતા.

૧૪૦૦—તાંબેરમાં ચોળવંથના રાજ થયા.

ઈ. સ.

૧૦૦-૧૦૦૦—મહાપારમાં ચેરા તથા ઋણાળ કુળ થયાં.

૭૭—શાલીવાહન ગોદાવરીને તીરે પેડચુ નગરમાં થયા.

૨૫૦—૧૧૮૨—કલ્યાણમાં ચાલુક્ય (સોલંકી) વંથના રાજ થયા.

૧૧૯૦—કાળા ભુરીઆ કુળને લીંગાપય પંથની ઉત્પત્તી.

૧૧૩૧—સુધીમાં ઝોઢીઆ પ્રાંતમાં કેસરી વંથ થયા.

૧૦૦-૧૨૦૦—જૈનમતની ચડતી રહી.

૪૭૦—શુભ કુળની રાઠોડની શાખાએ કનોજનું રાજ છલ્યું.

૧૨૦૩—ખંગાળામાં પાલવંથ થયા.

ઈ. સ.

૧૧૯૩—મુસલમાનોથી હારી રાઠોડ જતના રજપુતો મારવાડમાં વસ્યા અને શાહાબુદ્દીન ગોરીએ દીક્ષીના પૃથુગજને હરાવ્યા.

૧૨૨—મુસલમાની ધર્મની ઉત્પત્તી ને ફેલાવ.

૭૧૨—મહમદ કાસમનો સીંધ ઉપર હુમલો.

૯૭૬-૯૮૬—ગીજનબો કુળના સખકતગીને રાજ કર્યું.

૧૦૦૧-૧૦૨૪—મહમદ ગીજનીએ હિંદુસ્તાન ઉપર બાર સ્વારી-ઓ કરી. તે નીચે પ્રમાણે.

૧૦૦૧—ઝાહોરના રાજ જયપાળ ઉપર સ્વારી.

૧૦૦૪—ખાટીઆના રાજ બીજયરાય ઉપર સ્વારી.

૧૦૧૦—પુલતાન ઉપર ચઢાઈ કરી.

૧૦૧૧—સ્થાનેશ્વર ઉપર સ્વારી કરી.

૧૦૧૪—કાસ્મીર ઉપર સ્વારી.

૧૦૧૫—ફરીથી કાસ્મીર ઉપર સ્વારી.

૧૦૧૭—મથુરા ઉપર સ્વારી તથા કનોજના કુવારસાં ઉપર સ્વારી.

૧૦૨૨—કર્ણાજર ઉપર સ્વારી.

૧૦૨૩—પંજાબ ઉપર સ્વારી.

૧૦૨૪—સોદી સોમનાથ ઉપર સ્વારી.

૧૦૩૦—મહમદનું મરણ ને મસાજિદ ગાદીએ ખેડો.

- ૧૦૪૦—મસાઈના પછી મોહુદ ગાદીએ બેઠો.
 ૧૦૪૯—મોહુદ પછી અખદુલ હસનગાદીએ બેઠો.
 ૧૦૫૧—અખદુલહસનની જગ્યાએ અખદુલ રસીદ બેઠો.
 ૧૦૫૨—અખદુલરસીદ પછી સુલતાન જલદુરુક થયો.
 ૧૦૫૮—સુલતાનજલદુરુક પછી હામ્મીમ થયો.
 ૧૦૮૯—હામ્મીમની પછી મસાઈદ બીજો થયો.
 ૧૧૧૪—મસાઈદ બીજો પછી અરસલાન થયો,
 ૧૧૧૮—અહેરામ થયો ને તેને અલ્લાહીન ગોરીએ હરાબો.
 ૧૧૩૩—હાર સમુદ્રના વોખ્તુ વર્ધમાન નામે હીંદુ રાજાને રામાનુ-
 જ સ્વામીએ વૈષ્ણવ કર્યો.
 ૧૧૫૨—લાહોરની ગાદીએ ખુશરૂ થયો.
 ૧૧૫૯—ખુશરૂની પછી ખુશરૂમલેક થયો.
 ૧૧૮૬—શાહાબુદીન ગોરીએ પંજાબ દેશ જીતી લીધો અને તે
 ખુશરૂમલેકને ઢઠાડીને ગાદીએ બેઠો.
 ૧૧૯૧ થી ૧૧૯૩ સુધી દીલ્લીના પુયુરાજ ઉપર શાહાબુદીનની
 સ્વારી.
 ૧૧૯૪—કનોજ ઉપર શાહાબુદીનની સ્વારી.
 ૧૧૯૫—સુજરાતના જોળાબીમ ઉપર શાહાબુદીનની સ્વારી.
 ૧૨૦૫—શાહાબુદીનનું મૃત્યુ ને સુલામ કુતબુદીન ગાદીએ બેઠો.
 ૧૨૦૬—કુતબુદીન દીલ્લીની ગાદીએ બેઠો.
 ૧૨૧૦—કુતબુદીનના પછી આરામ થયો તેને ઢઠાડીને તેનો ખને-
 વી અલતમસ ગાદીએ બેઠો.
 ૧૨૩૧—અલતમસે માળવા જીત્યું.
 ૧૨૩૫—અલતમસ મરી ગયો ને રકનુદીન ગાદીએ બેઠો.
 ૧૨૩૬—રકનુદીનને આદી ઉપરથી ઢઠાડી મુકી તેની બેન રજવા
 બેગમ રાજ કરવા લાગી.
 ૧૨૩૯—રજવાબેગમને મારી નાંખીને અહેરામ ગાદીએ બેઠો.
 ૧૨૪૧—અહેરામ મરી ગયો ને મસુદ ગાદીએ બેઠો.
 ૧૨૪૬—મસુદ મરી ગયો ને નાસરુદીન ગાદીએ બેઠો.

૧૨૧૫—નાસરદીન મરી ગયો ને ગ્યાસુદીન ખુલખુલ ગાદીએ બેઠો.

૧૨૭૯—ખંગાળામાં ખંડ ઉઠ્યું.

૧૨૮૭—ખુલખુલ મરી ગયો ને કૈફખાદ ગાદીએ બેઠો.

૧૨૯૦—કૈફખાદને મારી નાખારી જલાલુદીન ખીલજી ગદીએ બેઠો.

૧૨૯૩—મુસલમાનોએ હીંદુઓને ઇસ્લામપુરકી લઢાઈમાં હરાવ્યા.

૧૨૯૫—અલલાઉદીને દક્ષિણે ઉપર સ્વારી કરી તથા જલાલુદીન મરી ગયો ને હુખ્રાહીમ ગાદીએ બેઠો તેને ઉઠાડી અલલાઉદીન ગાદીએ બેઠો.

૧૨૯૫-૧૩૧૫—અલલાઉદીને રાજ્ય કર્યું.

૧૨૯૭—અલલાઉદીનની શુજરાત ઉપર સ્વારી ને કચ્છને હરાવ્યા.

૧૨૯૮—મુગલોના કતલગ નામે સરદારનો હતો ને તેને બદરખાંએ હરાવ્યો, તથા બદરખાંને અલલાઉદીને શત્રુને હાથ સાંપવાથી મારી નાંખ્યો.

૧૩૦૬ થી ૧૩૧૨—દક્ષિણમાં મલિક કાફૂરની સ્વારી.

૧૩૧૫—કાસ્મીરમાં સેનદેવ રાજ્યથયો અને તે વખતે અલલાઉદીનનું મરણ ને ઉમર પાકયાહ થયો.

૧૩૧૬—ઉમર મરી ગયો ને મુખારક ગાદીએ બેઠો.

૧૩૨૦—મુખારક મરી ગયો ને ખુશરૂ ગાદીએ બેઠો ને તેણે દેવળ દેવી જોડે લગ્ન કર્યું તથા તેને ઉઠાડીને ગ્યાસુદીન ગાદીએ બેઠો.

૧૩૨૫—ગ્યાસુદીન તથલખ મરી ગયો ને મહમદ તથલખ ગાદીએ બેઠો.

૧૩૧૭—મુગલોનો હતો.

૧૩૧૦—મહીસરનો કાફૂર અંત આણ્યો.

૧૩૫૧—મહમદ તથલખ મરી ગયો ને ફીરોજશાહ ગાદીએ બેઠો.

૧૩૮૦—સીંધના સુમારા જાનના રજપૂતો મુસલમાન થયા જેઓ

જામ કહેવાતા હતા.

૧૩૮૮—ફીરોજશાહ મરી ગયો ને ગ્યાસુદીન ખીજી ગાદીએ બેઠો.

૧૩૮૯—ગ્યાસુદીન ખીજી મરી ગયો અને અજુમકર પાદશાહ થયો ને તેની જગ્યાએ નાસરદીન થયો.

૧૩૯૨—ના સરદાર મરી ગયા ન સીકંદર ગાદીએ બેઠા ન તેનું મરણ થવાથી મહમદ તથા અબ ગાદીએ બેઠા.

૧૩૯૩—જવાનપુરમાં કવાજહાન પાદશાહ કહેવડાવવા લાગ્યા.

૧૩૯૮—મુગલ તૈમુરનો હલ્લો.

૧૩૯૯—મલીક કુરકી મરી ગયા ને મલીક નસીર સુલતાન થયા.

૧૪૦૧—દીલાવરખાં ધોરીએ માળવામાં પાદશાહી થઈ ધારણ કર્યું.

૧૪૧૨—મહમદ તથા અબ મરી ગયા અને દોલતખાં ગાદીએ બેઠા તથા અહમદશાહે અમદાવાદ વસાવ્યું.

૧૪૧૪—દોલતખાં મરી ગયા ને ખીજરખાં સૈયદ ગાદીએ બેઠા.

૧૪૨૧—ખીજરખાં મરી ગયા ને મુબારક ગાદીએ બેઠા.

૧૪૩૩—મુબારક મરી ગયા ને મહમદ ગાદીએ બેઠા.

૧૪૪૦—મીરાંનો વર કુંભી મેવાડમાં રાજ થયા.

૧૪૪૩—મહમદ મરી ગયા ને આલમ ગાદીએ બેઠા.

૧૪૫૦—આલમ મરી ગયા ને ખહીલોલખાં લોદી ગાદીએ બેઠા.

૧૪૭૪—જવાનપુરની પાદશાહીનો અંત ખહીલોલલોદીએ આણ્યો.

૧૪૭૦—હુસેન અંજુએ આલાણી વંશ સ્થાપ્યો.

૧૪૮૪—અમદશાહી કુળના કાથલોલએ વરાડનું રાજ સ્થાપ્યું.

૧૪૮૭—નીબમશાહી કુળના મલીક અહમદ અહમદનગરનું રાજ સ્થાપ્યું અને પોરતુગીજ ખારયોલો મુડીઆ જે કેપ આફ્રિકા હોવાનો સોધ કર્યો.

૧૪૮૮—ખહીલોલ લોદી મરી ગયા ને સીકંદર ગાદીએ બેઠા.

૧૪૮૯—આદીલશાહ નામે સરદારે ખીજરપુરની ગાદી સ્થાપી.

૧૪૯૮—ચાર્દગીજ હીંદુસ્તાનમાં આઠવા.

૧૫૦૮—આલફોન્સ આલજુકર્ક હીંદુસ્તાનમાં આઠવા.

૧૫૧૦—આલફોન્સ આલજુકર્ક ગવર્નર જનરલ થયા તથા તેણે

ગોવામાં રાજધાની કરી.

૧૫૧૨—કુતુબશાહી કુળના કુતુબ ઉલ મુલકે ગોવામાં રાજ

સ્થાપ્યું.

૧૫૧૫—આલફોન્સ આલજુકર્ક મરી ગયા.

૧૫૧૭—સીકંદર લોહી મરી ગયો ને હામ્રાહીમ લોહી માઢીએ ખેડો.
૧૫૧૮—હામ્રાહીમ મરી ગયો ને આખર દોહરીપતી થયો. તયા પા-
ણીપતની લઢાઈમાં આખરે હામ્રાહીમ લોહીને હરાવ્યો.

૧૫૧૯—ફતેપુર સીકરીની લઢાઈ આખર અને મેરાડના રાજ સં-
ગની વચ્ચે થઈ તેમાં આખર જીત્યો.

૧૫૨૦—આખરે મંદેરીને ઘેરો ઘાટ્યો તેમાં આખરની જીત તયા મે-
દનીશય કેસરીયાં કરતાં મરણ પામ્યો.

૧૫૨૦—આખરનું મૃત્યુ ને હુમાયુ માઢીએ ખેડો.

૧૫૨૧—શુજરાતના ખહાદુરશાહ માળવા જીત્યું.

૧૫૨૫—હુમાયુ ને ખહાદુરશાહ વચ્ચે મંદેરી આગળ લઢાઈ થઈ
તેમાં ખહાદુરશાહ હાર્યો.

૧૫૨૬—અકબરની લઢાઈ હુમાયુ ને સીરશાહ વચ્ચે થઈ તેમાં હુ-
માયુ હાર્યો.

૧૫૪૦—કનોજના સઆમમાં હુમાયુ ફરીથી હાર્યો ને તે હજાન
નારી ગયો. તયા સીરશાહસુર ગાઢીએ ખેડો.

૧૫૪૩—અમરકોટમાં અકબરનો જન્મ થયો.

૧૫૪૫—સીરશાહસુર મરી ગયો ને સલીમશાહ ગાઢીએ ખેડો.

૧૫૫૩—સલીમશાહ મરી ગયો ને આઢીલશાહ ગાઢીએ ખેડો.

૧૫૫૬—આઢીલશાહ મરી ગયો હુમાયુનું મૃત્યુ ને અકબર
ગાઢીએ ખેડો ને પાણીપતના મેદાનમાં ખડેરામને હેમુ વચ્ચે લઢાઈ થઈ
તેમાં હેમુ હાર્યો.

૧૫૬૦—અકબરે રાજ સત્તા પોતાને હાથ લીધી ને ખડેરામ મર-
ણ પામ્યો.

૧૫૬૫—નરસીંહ વંશનો રામ રાજ ગાઢીએ ખેડો.

૧૫૬૭ થી ૧૫૭૨ સુધીમાં જેપુર, જોધપુર ને ચીતોડ વાગેરે રાજ-
પુત રાજ્યો અકબરે વશ કર્યા.

૧૫૬૮—સુધી કટકમાં ગજપતી રાજ અને તમલુક કે મેદનીપુરની
પાસે ગંગાવંશના રાજનું રાજ હતું.

૧૫૭૩—અકબરે ત્રીજા મુજફ્ફર પાસેથી શુજરાત જીતી લીધું.

૧૫૬૪—વરાડનું ઇમાદશાહી કુળ અકબરે તોડ્યું.

૧૫૭૪ થી ૧૬૦૦ સુધીમાં અકબરે ખંગાળા, બહાર ને ઝોઢીઆ (ઝોરીસા) પ્રાંત જીત્યા.

૧૫૯૨—અકબરે સૌંધ પ્રાંત જીત્યો.

૧૫૯૪—અકબરે કંદહાર જીત્યું ને અહમદનગરની આંદખીખી સાથે લડાઈ થઈ.

૧૫૯૫—અકબરે અહમદનગર જીત્યું.

૧૬૦૦—જલાલ મરાયો ખીરખલ મરાયો ને ઇંગ્રેજ લોક હીંદુસ્તાનમાં આવ્યા ને લેમની ઇસ્ટઈન્ડીયા કંપનીનું થયું.

૧૬૦૫—અકબર મરી ગયો ને જહાંગીર ગાદીએ બેઠો અને તેજ સાતમાં વસંદા લોકે હીંદુસ્તાનમાં આવીને પોર્તુગીઝ લોકનો આરખોયના બેટ લીધો.

૧૬૧૧—જહાંગીરે નુરજહાં સાથે લગ્ન કર્યું.

૧૬૧૪ થી ૧૬૧૬ શાહજહાંની દક્ષિણ ઉપર સ્વારી.

૧૬૧૬—શાહજહાંએ ઉદેપુરના રાજાને થકંચો તેથી ખુરમ નામ બદલાઈ શાહજહાં પડ્યું.

૧૬૨૧—ઝોરખોયનામાંના ઇંગ્રેજોની કતલ ને શાહજહાંનું ખંડ.

૧૬૨૬—મોહોબતખાંએ જહાંગીરને કેદ કર્યો પણ નુરજહાંએ છોડાવ્યો. અને મહોબતખાંએ શાહજહાંને કેદ મળી દક્ષિણમાં ખંડ મચાવ્યું ને પાર્શ્વ મરી ગયો.

૧૬૨૭—જહાંગીરનું મૃત્યુ ને શાહજહાં ગાદીએ બેઠો ને તેજ સાતમાં શીશાજીનો જન્મ થયો.

૧૬૩૭—શાહજહાંએ અહમદનગર ખાલસા કર્યું ને તેણે ખંગાળામાં પોર્તુગીઝના થાણાં લેઈ લીધાં તથા કંદહાર લીધું પણ પાછું ખોડ્યું.

૧૬૩૯—ઇંગ્રેજોએ મદ્રાસ વસાવ્યું.

૧૬૫૨ થી ૧૬૫૭—ઝોરંગજેખની દક્ષિણ ઉપર સ્વારી.

૧૬૫૭—દારાએ સુબને કાચી આગળ હરાવ્યો ને મુરાદ તથા ઝોરંગજેએ ઉજ્જન આગળ દારાના સરદાર જસવંતસીંગને હરાવ્યો.

૧૬૫૮—ઝોરંગજેખે ને મુરાદ મળીને દારાને આગ્રા આગળ હ-

સાંચો અને આરંગજેએ મુરાદને કેદ કર્યો ને પોતાના નામની દુવાઈ ફેરવી તથા શાહજહાંને ખંધોખાને નાખ્યો.

૧૬૫૬—અફઝલખાનને શીવાજીએ મારી નાંખ્યો તથા આલમગીરે કબજાની લઢાઈમાં સુળને હરાવ્યો.

૧૬૬૨—મોગલ રાજ ઉપર શીવાજીનો હુલો તથા તેના મુલકનો રીસ્તાર થયો.

૧૬૬૨—શીવાજીએ સુરત છુટ્યું તથા તે મુગલ પાદશાહને તાબે થયો.

૧૬૬૪—શીવાજીએ રાજ્યાભીષેક પદ ધારણ કર્યું.

૧૬૬૮—ધંધેજીએ ખીજા અલિસ પાસેથી મુંબઈ ખેટ લેવાતા લીધો તથા શાહજહાંનું મોત.

૧૬૭૦—શીવાજીએ ખીજવાર સુરત છુટ્યું.

૧૬૭૪—શીવાજીએ મહારાજા ધીરાજપદ ધારણ કર્યું.

૧૬૭૬—આરંગજેએ સંદરામી બતના હાંદુ લોકોને નારનોલગામ આગળ હરાવ્યા.

૧૬૭૫ થી ૧૬૮૭ દક્ષિણમાં આલમગીરનું શીવાજીનેડે યુદ્ધ.

૧૬૭૮—શીવાજીએ પોતાના ભાઈ વંકાજી પાસેથી ખંડણી લીધી.

૧૬૮૦—શીવાજી મરી ગયો ને સંભાજી ગાદીએ ખેડો.

૧૬૮૩—આરંગજેએ દક્ષિણ ઉપર હુલો.

૧૬૮૬—આરંગજેએ ખીજપુર લીધું.

૧૬૮૭—આરંગજેએ ગોવલકોંડા લીધું.

૧૬૮૭ થી ૧૭૦૭ મરેડા નેડે યુદ્ધ.

૧૬૮૯—સંભાજીને આરંગજેએ મારી નાંખ્યો તથા તેના મીત્ર કનહરાજાનું માથું કાપી નાંખ્યું ને રાજરામ ગાદીએ ખેડો.

૧૬૯૬—ધંધેજીએ કલકત્તા લેવાનું.

૧૬૯૮—મુગલ લશ્કરે જાંજીને ઘેરો ઘાલ્યો.

૧૭૦૦—રાજરામ મરી ગયો ને શીવાજી બીજો ગાદીએ ખેડો.

૧૭૦૭—આરંગજે મરી ગયો ને બહાદુરશાહ ગાદીએ ખેડો.

૧૭૦૮—શીવાજી બીજો મરી ગયો ને શાહુ ગાદીએ ખેડો તથા યુનાઈટેડ દસ્તખ હીઆ કંપની ધધ.

૧૭૧૨—ખહાદુરશાહ મરી ગયો ને જહાંદારશાહ ગાદીએ બેઠો.

૧૭૧૩—આગ્રાની લડાઈમાં જહાંદારશાહને ફરોકસીઆરે હરાવ્યો તથા તેનું મરણ થયું ને ફરોકસીઆર ગાદીએ બેઠો.

૧૭૧૪—ખાલાજીનાથ પેશ્વા થયો.

૧૭૧૬—દાકતર હામીદનને સાળે કરાચી ફરોકસીઆરનું કબજું થયું તથા ચાંપ લોકની કતલ થઈ,

૧૭૧૭—મરઠા ને મુગલો વચ્ચે લડાઈ થઈ.

૧૭૧૮—ખાલાજી પેશ્વાએ દીલ્લી જઈ પાદશાહ પાસે ચોપનો કરાર લખાવો લીધો.

૧૭૧૯—ફરોકસીઆરનું જીવન ને મહમદશાહ ગાદીએ બેઠો.

૧૭૨૦—ચાહપૂરની લડાઈ અખંદલા તથા નીજમ વચ્ચે થઈ તેમાં સૈયદો હાર્યા તથા ખાલાજી પેશ્વાનું મરણ ને ખાજરાવ ખત્રાલ ખીજે પેશ્વા થયો.

૧૭૨૪—નીઝામ ને અયોદ્યાનો રાજા સ્વતંત્ર થયા ને સફરની લડાઈમાં નીઝામઉલ મુલ્કે મુબારકખાનને હરાવ્યો.

૧૭૩૧—વડોદરાની લડાઈમાં ખાજરાવે ધખારીને હરાવ્યો.

૧૭૩૪—ડોમોઈની લડાઈ ખાજરાવ ને ત્રીખકરાવ ડાભાડેની વચ્ચે થઈ તેમાં ડાભાડે મરાયો,

૧૭૩૬—મોપાળની લડાઈ મરઠા તથા મુગલો વચ્ચે થઈ તેમાં મુગલો હાર્યા તથા ખાજરાવે ચોપનો કરાર કરાવો લીધો.

૧૭૩૮—કર્નાલની લડાઈમાં મુગલોને નાદીશાહે હરાવ્યા.

૧૭૩૯—પેશ્વાના બાપ ચીમનાજી આપાએ વસાઈનો કીલ્સો છોડી લીધો.

૧૭૪૦—ખાજરાવનું મરણ અને ખાલાજી ખીજે બેઠો.

૧૭૪૧—અંજુરની લડાઈ રાષ્ટ્રોજી બોંસલા તથા મોરારીરાવને નવાબ દાસ્તઅલી વચ્ચે થઈ તેમાં નવાબ રણુમા પડ્યો ને અંદા સાહેબને પકડી સતારે લઈ ગયા.

૧૭૪૬—ફ્રેન્ચે મદ્રાસ છોડ્યું ને અનવરૂદીનને હરાવ્યો.

૧૭૪૭—નાદીશયેશ્વારને કોઈએ મારી નાંખ્યા.

૧૭૪૮—અહમદશાહ અખદશીને અહમદશાહે સરહોદ આગળ હરા-
રાંચો. મહમદશાહ મરી ગયો ને અહમદશાહ ગાદીએ બેઠો થાહનું
મરણ ને રામરાજ ગાદીએ બેઠો અને તંબવરમાં દેવીકોટા વીગેરે મુલક
ધંત્રેજને મળ્યો ને દુષ્કીએ ચંદા સાહેબને હોડાંચો તથા મુજ્જર ચંદા-
ને દુષ્કીએ મળી અનવરદીનને હરાંચો ને માર્યો.

૧૭૪૯—ફ્રેન્ચ સરદાર છુસીએ જાંજગદ જાયો અને મહમદઅલ્લી
ની હાર.

૧૭૫૦—ત્રીચીના પદ્મીની સદાધમાં મુજ્જરજાને નાસીગજાંચે હ-
રાંચો દુષ્કીનો વિજય ને તેણે દુષ્કીઆંબાદે વસાંચું તથા કીર્તીરવંજ
ગણાંચો. ને અંબુરની ખીજી સદાધમાં દુષ્કીએ અનવરદીનને હરાંચો.

૧૭૫૧—મુજ્જરજાંચું જુન ને સત્રામતજાંચું ગાદીએ બેઠો અને
આનીયાની સદાધમાં કલાધવે રાજસાહેબને હરાંચો તથા કલાધવે આદી
ટ લીધું.

૧૭૫૨—કોવરે પાકની સદાધમાં કલાધવે રાજ સાહેબ તથા ફ્રેન્ચો-
ને હરાંચો અને ખાહુર ગામની સદાધમાં મેજરસારેન્સે ફ્રેન્ચોને હરા-
ંચો. ત્રીચીના પદ્મીનો ઘેરો ને ધંત્રેજનો જય. ફ્રેન્ચ ફોજને ધંત્રેજ
કીલ્લામાં ગોંધો તથા ચંદા સહેબનું મરણ થયું.

૧૭૫૪—અહમદશાહ મરી ગયો ને આલમખીર ખીજે ગાદીએ બે-
ઠો ફ્રેન્ચે ત્રીચીના પદ્મીને ખીજવાર ઘેરયું પણ સારેન્સે તેનો ખચાવ
કીધો ને ફ્રેન્ચ સરકારે દુષ્કીને ખરતરફ કર્યો.

૧૭૫૫—ધંગરેજ અને ફ્રેન્ચ વચ્ચે સલાહ થઈ ને દુષ્કીનું મરણ
થયું.

૧૭૫૬—ચાંચીઆને ધંગરેજની સહાયથી પેશાએ શિક્ષા કરી તથા
કલાધવહીંદુરતાનમાં પાછો આંચોઅલીવર્દીખાનનું મરણને સુરાજકોટીના
ગાદીએ બેઠો ને તેનો કલકતા ઉપર હુલ્લો ને ૧૪૬ ધંગરેજને અં-
ધારી કોટીમાં પૂર્યા કલાધવ તથા વોટસ ને કલકતા લીધું ને નવાબ
જેડે યુદ્ધ.

૧૭૫૭—અહમદશા અખદશીનો ત્રીજો હુમલો. પેશાની મર્યાદક ઉ-
પર સ્વારી લાલીના અમલમાં ફ્રેન્ચ સત્તાનો નાશ સુરાજ કોટીના સાથે

ધંગરેજની સંધી, ધંગરેજ ચંદ્રનગર જીતી લીધું પાસીની લઢાઈ ને
મીરજાફરને ગાદીએ બેસાડયો.

૧૭૫૮—ગાજીદીનનો કેર, મરેઠાનો પંખમ ઉપર હુદયો અહમદ
શાહ અબદલીનો ચોથો હુમલો ને મરેઠાએ લાહોર જત્યું.

૧૭૫૯—આલમગીર ખીજાનું મૃત્યુ ને શાહઆલમ ખીજે આદીએ
બેઠો મદ્રાસ ને ખીજવાર ફ્રેન્ચ ધેરયું વાંદીવાસની લઢાઈ સર આયરકે
ટને લાલો તથા જુસી વચે થઈ તેમાં ફ્રેન્ચો હાર્યા ને જુસી પકડાયો
શાહઆલમ ખીજાનો ખંગાળા ઉપર સ્વારી ને ચીન દુરાની લઢાઈમાં
ધંગરેજે વલદાને હરાવ્યા.

૧૭૬૦—અહમદશાહ અબદલી કીર્તીમાં આગ્યો ઉદગીરની લઢાઈ
મરેઠા તથા મુગલો વચે થઈ તેમાં મુગલોની હાર થઈ તથા પટણાની
લઢાઈમાં ધંગરેજે મીરકાશીમને હરાવ્યો વલદા તથા ફ્રેન્ચોને નરમ પા-
ડી કેલાઈવ ઇંગ્લેંડ ગયો ત્યાં તેને ઉગરાવ પદવી મળી ગવર્નર વા-
ન્સીતાર્તનો કારબાર. મીરજાફરને આદીએથી ઉઠાડી મુકયો ને મીરકાશી-
મને નવાખ માન્યો.

૧૭૬૧—પાણીપતની લઢાઈમાં અહમદશાહ દુરાનીએ મરેઠાને હરા-
વ્યા તથા ખાલાજી ખીજાનું મૃત્યુ ને માધવરાવ પેથા થયો. પાણીપતની
લઢાઈમાં મરેઠાને અફગાને હરાવ્યા ફ્રેન્ચ રાજ્યની સમાપ્તી ને લાહીને
સ્વદેશ બોલાવી ગરદન માર્યો પટણાની ખીજા લઢાઈમાં ધંગરેજે મીરકા-
શમ, સુજાદદૌલા ને શાહઆલમને હરાવ્યા ને હૈદરઅલી મહીસુર-
નો ધણી થયો.

૧૭૬૩—મીરકાશીમ અને ધંગરેજ કૉન્સિલ વચે હાંસલ ખાખત વ-
ધરો કતવાની લઢાઈમાં ધંગરેજે મીરકાશીમને હરાવ્યો ધેરીખાની લઢા
ઈ ધંગરેજ તથા મીરકાશમની વચે થઈ તેમાં ધંગરેજને જીતવું ખડુ
મુચકેલ પડ્યું મીરકાશીમ નાશી ગયો ને પટણામાં કતલ થઈ.

૧૭૬૪—મહીસુરના હૈદરઅલીએ મરેઠી મુલક ઉપર ચઢાઈ કરી.
પેથા માધવરાવે હૈદરને હરાવ્યો દેશી પક્ષટણનો ખળવો. ને ખક્સરની લઢા
ઈમાં મનરોએ સુજા ઉદદૌલાને હરાવ્યો અયોદ્યાનો નવાખ તાબે થયો.
કાલપીની લઢાઈમાં ધંગરેજે સુજા ઉદદૌલા તથા મરેઠાને હરાવ્યા ને

હેદરે બેદનુર લીધું.

૧૦૬૫—મીરજીરનું મૃત્યુ ને નાજીમ ઉદ્દોલા ધયો, કલાઈવ હીંદુ-સ્તાનમાં પાછો આંચો. મુઝલ્મી ધંગરેજને હીવાની આપી કલાઈવે સરકારી નોકરોને વેપાર કરવાની મના કરી લશ્ચકરને બેવડું ભાથુ બંધ કર્યું તથા પેશ્વા માધવરાવે હેદરને હરાવ્યો.

૧૦૬૬—બીજા મલ્હારરાવ હોલકરનું મરણ થવાથી અહલયાબાઈએ રાજ સત્તા પોતાને હાથ લીને હેદરે કામોકટ લીધું.

૧૦૬૭—કલાઈવ ધંગાડ ગયો અંણર, ત્રીનોમાલી ને મંગામની લઢાઈએ યદ્ધ તેમાં પહેલીમાં કર્નલ સ્મીથે હેદરને હરાવ્યો ને બીજામ કર્નલ સ્મીથે હેદરની તથા નીજામનો ફોજને હરાવી ને લીછમાં ધંગરેજે હેદરને હરાવ્યો.

૧૦૬૮ થી ૧૦૭૨ કલકત્તાના અધીકારીઓનો કારભાર.

૧૦૬૮—ધંગરેજ અને નીજામ વચ્ચે સલાહ થઈ તથા બંગાળમાં મોટો દુકાળ પડ્યો.

૧૦૬૯—મરેઠી લશ્કર ફરોને હિંદુસ્તાનમાં પેકું મહીસરનું તહના-મું ને હેદર સાથે થયેલા પહેલા વીઝહનો અંત.

૧૦૭૧—નરેડા ફરીને આંચા ને તેમના રક્ષાળુમાં સાહ રહ્યો.

૧૦૭૨—હેદરે ફરીને હુમલો કર્યો ને પરાજય પામ્યો. માધવરાવ પેશ્વાનું મૃત્યુ ને નાજીમરાવ પાંચમો પેશ્વા ધયો તથા તેનું ખુન થયું ને વારન હેસ્ટીંગ્સને. કારભાર ચેરકુલ્લીની લઢાઈમાં માધવરાવે તથા ત્રીમકરાવે હેદરને હરાવ્યો. કુર્ચ પ્રાંતમાં ફેર ને હેદરે પોતાની સત્તા પાછી મેળવી.

૧૦૭૩—રેગ્યુલેટીંગ આક્ટ ધારો પસાર થયો ને હેસ્ટીંગ્સને ગવરનર જનરલની પદવી મળી. ને ચાર મેમ્બરોની નોમલ્યુક થઈ.

૧૦૭૪—રાયોબાએ નાચી જઈ મુંબાઈના ધંગ્રેજોની મદદ માગી તથા સવાઈ માધવરાવ પેશ્વાની ગાદીએ બેઠો. રાહીલા જોડે ધંગ્રેજોને યુદ્ધ. ને નવી કાઉન્સીલ ને સુપ્રીમ કોર્ટ થઈ.

૧૦૭૫—સુબહદૈલા મરી ગયો ને અસોફ ગાદીપતી ધયો ને સુરતની સલાહ થઈ.

૧૦૭૬—નંદુમારને ફ્રાંસીએ હીધા ને સુરતની સલાહ થઈ.

૧૭૭૭—રામરાજ પછી થાહુ બીજે ગાદીએ બેઠો.

૧૭૭૮—રામરાજનું મરણ થયું ને ઇંગ્રેજે માહેબંદર લીધું.

૧૭૭૯—વારગામનું તહનામું.

૧૭૮૦—ઈંગ્રેજ સરદાર ગોદહે? ડબોઈ તથા અમદાવાદ જીત્યાં. શા-
શીના રાજ ચૈયતર્જી તથા ઇંગ્રેજની વચ્ચે વીચરણ થયો. હૈદરની કબુલટક
ઉપર સ્વારો. પોલીયારની પહેલી લડાઈ ને કર્નેલ બેક્લીનું કેદ પકડાવું.

૧૭૮૧—હેસ્ટીંગ્સે ચૈયતર્જીના ભત્રીજાને કાચોની ગાદી આપી.
ચીત્રામ અમની લડાઈમાં હૈદરે કુટને હરાવ્યો. પોર્ટોનાવા, પોલીયાર ને
સોલીંગર એ મુકામે કુટે હૈદરને હરાવ્યો વલંદા ને ઇંગ્રેજ વચે વઢવાડ.

૧૭૮૨—સાલખઈનું તહનામું ઇંગ્રેજ તથા મરેઠા વચે થયું પની
આરાની લડાઈમાં ઇંગ્રેજે હૈદરને હરાવ્યો સરઆપર કુટનું ૧૦૦૦૦માં
સીધાવવું. હૈદરનું મરણ થયું ને ટીપુ ગાદીએ બેઠો.

૧૭૮૩—ટીપુની મદદે જુસી ફ્રેન્ચ લશ્કર લેઈને આંચો.

૧૭૮૪—મંચેરનું તહનામું ઇંગ્રેજ તથા ટીપુ વચે થયું. પીટ-
નું બીલ પાસ થયું ને ફોકસનું બીલ ના પસાર થયું.

૧૭૮૫—વારન હેસ્ટીંગ્સ વીજાપત ગયો તથા આચાની લડાઈમાં
મરેઠાએ સીધીઆને હરાવ્યો.

૧૭૮૬—કાદર નામના શુભામ સરદારે બીજા થાહઆલમની આં-
ખો ફોડી લોડ કાર્નાવાલીસ બીજો ગવરનર જનરલ થયો ને આમીરોએ સીં
ધ દેશ જીતી લીધો.

૧૭૮૭—મરેઠા ને ટીપુ વચે વઢવાડનો અંત આંચો.

૧૭૮૮—ફત્તર સીરકાર પ્રાંત ઇંગ્રેજને નીજમે આપ્યો.

૧૭૮૯—ટીપુનો ત્રાવણકોર ઉપર હુડેસો.

૧૭૯૦—મહીસર જોડે ત્રીજે વીચર થયો. સીમો ગામને એરીકે-
રાની લડાઈએ થઈ તેમાં પહેલીમાં ઇંગ્રેજે ટીપુને હરાવ્યો ને બીજી-
માં કાર્નવાલીસે ટીપુને હરાવ્યો.

૧૭૯૨—અજમેરની લડાઈમાં સીંધીઆએ હાલકરને હરાવ્યો લોડ
કાર્ન વાલીસે ટીપુને હરાવ્યો. શ્રીરંગપટ્ટણનો ઘેરા ને ટીપુ સુલતાન
તાએ થયો.

૧૭૮૩—ગ્રેડ કાર્ન વાલીએ ઉધરાતદારને વંધ પરંપરા મદા ખાં-
ધા આપ્યા. તથા દોવાની નરેજદારી કામ સાર કાપદા કરાવ્યા ને સર
જનસોર લીજે ગવરનર જનરલ થયા.

૧૭૮૪—માહરજી સીંધીઆનું મૃત્યુ.

૧૭૮૫—કુરદલાની લઠાઈમાં મરેઠાએ નીજાને હરાવ્યો ને સત્તા
કરી તથા સવાઈમાધવરાવ પેશાએ આત્મઘાત કરીયો ને ખીન્ને ખાજરાવ
ગાદીએ ખેડો ને મહમદઆલી મરી ગયા.

૧૭૮૭—અયેરમાનો નવાબ અસોફ ઉદદૌલા મરી ગયા ને વજીરઅ
લી પાટે ખેડો તેને ગવરનર જનરલે ઉઠાડી સાદતઅઝ્ઝીને નવાબ
ખનાવ્યો.

૧૭૮૮—મહીસુરના સુલતાન જેડે ઇંગરેજને ચોથા વીચરૂ થયો.
ને લાર્ડપેર્નીંગટન ગવરનર જનરલ થયો. (કરે વેલ્સલી) તથા નીજામ
જેડે કરારનામું થયું.

૧૭૮૯—સદાસીર, માલવેલી ને શ્રીરંગપટ્ટણની લઠાઈએ થઈ ને
શ્રીરંગપટ્ટણના ઘેરામાં ટીપુ રજુમાં પડ્યો ને તેનું રાજ્ય ઇંગરેજે લ-
ઈ લીધું.

૧૮૦૦—સીંધીઆને હોલકર વચે યુદ્ધ થયું તથા ઇંગરેજે સુરત-
ના નવાબને પેનશન આપી સુરત અને તેનાં પ્રગણાં ઇંગરેજ રાજ સા
થે જેડી દીધાં અને વાઘ્ય પ્રાંતોને ખાલસા કરયા તથા નાના ફંદનવી
સનો કાળ થયો.

૧૮૦૧—ખીજા શાહુ રાજાને પેશાએ ખંધીખાને નાંખ્યો તથા ઇં.
દારની લઠાઈમાં સીંધીઆએ જસવંતરાવ હોલકરને હરાવ્યો અને પૂના
ની લઠાઈમાં જસવંતરાવ હોલકરે પેશા તથા સીંધીઆને હરાવ્યા અને
ઉજ્જૈનની લઠાઈમાં જસવંતરાવે સીંધીઆને હરાવ્યા તથા ઇંગરેજે
કઢીટક ખાલસા કર્યું.

૧૮૦૨—વસાઈનું તહનામું થયું અને ખીન્ને મરેઠી વીચરૂ થયો ત-
થા ઇંગ્રેજ ફોજે અહમદનગર સર કર્યું.

૧૮૦૩—દીક્ષી, આગ્રા, ને લા સ્વારીની લઠાઈમાં લોર્ડવેલ્સલી સીંધીયા
ને હરાવ્યો તથા અસાઈની લઠાઈમાં જનરલ વેલસલીએ દોલતરાવ તથા

રથુજને હરાંયા ને આરગામની લડાઈમાં જનરલ વેલસલીએ સીધી હાથ લોંસલાને હરાંયા અને દેવગામ ને સરથળાંજે ગામની સલાહો પાડી તથા મરેઠાએ ખીજા શાહઆલમને કેદમાં નાંખ્યો પણ લોડ લેકે હોડાંયા.

૧૮૦૪—ફરકાખાદની લડાઈ થઈ તેમાં લોડલેકે હોડાંકરને હરાંયા તથા ભરતપૂરના ઘેરામાં ને દીગગદની લડાઈમાં ફેજર તથા માન્સને જ સવંતરાવ હોડાંકરને હરાંયા.

૧૮૦૫—લોડ વેલસલી સ્વદેશ સીધાંયા ને લોડ કાર્નવાલીસ ખોજવાર ગવરનર જનરલ થયો. તથા તે આજીપુરમાં ગયો નેજ સરજોલ ખાલો ગવરનર જનરલ થયો.

૧૮૦૬—ખીજા શાહઆલમનું મૃત્યુ ને અકબર ખીજે ગાદીએ બેઠો તથા વેલોરમાં ખંડ ઉઠ્યું.

૧૮૦૭—લોડ મીન્ટો ગવરનર જનરલ થયો.

૧૮૦૮—ફ્રેંચ સંસ્થાન ધંગરેજે જીતી લીધાં અને પંજાબના રાજા રણજીતસીંગ જેડે ગવરનર જનરલે કરાર કર્યો તથા સીધ કાજુલ અને ફરાનના અધિપતીઓ જેડે દાસ્તી કરીને ગવરનર જનરલ લોડ મીન્ટોએ કરાર કરાવી લીધો કે તેમના મુલકમાં ધંગરેજના દુરમનની ફોજને પેસવા દેવી નહીં.

૧૮૧૦—દોલતરાવ સીધીઆએ ગ્વાલોઆરમાં રાજધાની કરી.

૧૮૧૩—લોડ મીન્ટો સ્વદેશ ગયો ને કંપનીને એકલા ચીન સાથે વેપાર કરવાની સનંદ મળી અને ખ્રીસ્તી ધર્મના ખીસપની નીમણુક થઈ.

૧૮૧૪—નેપાળનું યુદ્ધ ને જનરલ ઓકટર લોનનો હલ્લો ને જય તથા લોડ હેસ્ટીંગ્સ ગવરનર જનરલ થયો.

૧૮૧૫—મલુનની લડાઈમાં ધંગરેજે સુરખાને હરાંયા.

૧૮૧૬—મહવાવપુર ને હરીહરપૂરની લડાઈમાં ધંગરેજે સુરખાને હરાંયા ને સંધી કરી તથા ગંગાધર શાસ્ત્રીનું મૃત્યુ થયું.

૧૮૧૭—ખડકીની લડાઈમાં ધંગરેજે પેખાને હરાંયા અને ખાજુરા વ નાથી ગયો તથા સતારાનો રાજા ધંગરેજે ધરણ થયો ને કોરેગામની લડાઈમાં ધંગરેજે મરેઠાને હરાંયા તથા માહીકપુરની લડાઈમાં સરજેમ

હિસ્તોપ તથા સર જેમ્સ માલકમે મલ્હારરાવ હોલકરને હરાવ્યો તથા પોં
દારાનો અંત આપ્યો ને પામરની કંપનીને આશરો આપ્યો તથા ના
ગપુર ને જખમપુરની લઢાઈમાં ઇંગ્લેન્ડે મરેઠાને હરાવ્યા.

૧૮૧૮—આશરવ પેશ્વાને ઇંગ્લેન્ડે પદબદ્ધ કરીને બીયુરમાં રહેવા
મોકલ્યો અને પ્રતાપસીંગ (ખાળા સાહેબ) ને ઇંગ્લેન્ડે માદીએ ખેલાડયો
તથા આસ્ટેની લઢાઈમાં આપૂરાવ ગોખલેને ઇંગ્લેન્ડે હરાવ્યો.

૧૮૧૯—ઈંગ્લેન્ડે આશીરગદને ઘેરો લાઠી લીધું.

૧૮૨૩—લોર્ડ હેસ્ટીંગ્સ ઇંગ્લાંડ ગયો ને લોર્ડ આમ્રહસ્ત ગવરનર
જનરલ થયો તેણે નીળમને પામરની કંપનીના રણુધી મુકત કર્યો.

૧૮૨૪—અહ્મદશના રાજ્યે ઇંગ્લેન્ડના મીત્ર કાચારના રાજાના મુ
લક ઉપર ચઢાઈ કરી તેથી લોર્ડ આમ્રહસ્ત જનરલ કેમ્પબેલને લશ્કર
આપી લઢવા મોકલ્યો તેણે અહ્મદશને રંચનની લઢાઈમાં હરાવ્યા.

૧૮૨૫—પ્રેમ તથા પાગામની લઢાઈમાં સર આશીરખાલ્ટ કેમ્પબે-
લે અહ્મદશને હરાવ્યા.

૧૮૨૬—અહ્મદશના રાજ્ય જોડે ઇંગ્લેન્ડની સંધી તથા બ્રાહ્મપૂર-
ની ૪૭ મી પલટણે બળવો કર્યો.

૧૮૨૭—ઈંગ્લેન્ડે બરતપુરને ઘેરો લાઠી સર કર્યું.

૧૮૨૮—લોર્ડ આમ્રહસ્ત સ્વદેશ ગયો ને લોર્ડ વીલીઅમ ખેન્ટીક
ગવરનર જનરલ થયો તથા ઇંગ્લેન્ડે કુર્ગ પ્રાંત જીતી લીધો. ને લોર્ડ
વીલીઅમ ખેન્ટીકે સતી થવાનો આલ બંધ કર્યો.

૧૮૨૯—મેજર સ્લીમાનને કોના સૌપ કાઢવાના કામ ઉપર નીમ્યો.

૧૮૩૪—કંપનીને નવી સનંક કરી આપી.

૧૮૩૫—સર વીલીઅમ ખેન્ટીક સ્વદેશ ગયો ને સર ચાર્લસ મે-
કોક આકટીંગ ગવરનર જનરલ નીમાવો તેણે બાપખાનાંની છુટ આપી.

૧૮૩૬—લોર્ડ આકલાંડ ગવરનર જનરલ થયો.

૧૮૩૭—ઈરાની શાહને હેરાતમદ જીતવામાં ઇંગ્લેન્ડે ખાળ્યો.
અને બીજા અકબરનું મૃત્યુ તથા મહમદ બહાદુરશા પાદશાહ થયો.

૧૮૩૮—રણજીતસીંગ શાહસુજા ને ઇંગ્લેન્ડ વચે તહનામુ થયું.

૧૮૩૯—ઈંગ્લેન્ડે ગીજની જીત્યું ને કાણલ કબજે કર્યું તથા

કંદહારમાં શાહસુખને ખેંસાડયો.

૧૮૪૦—પરવાનની લડાઈમાં ઇંગ્લેન્ડ દ્વારા મદદ મળે છે હરાવ્યા.

૧૮૪૧—કાબુલમાં ખીલજીઓનું હુકમ ને સર વીલીયમ મેકનાટ-
નનું ખુલ થયું.

૧૮૪૨—કંદહારની લડાઈમાં જનરલ નાટે અફઘાનોને હરાવ્યા ને
ચીન જોડે યુદ્ધ ને સંધી થઈ તથા આફઘાંડ સ્વદેશ ગયો અને એકેડન
ખરો અવરનર જનરલ થયો તથા જનરલ પોલોકની કાબુલ ઉપર ચડાઈ
ને તેને સેલ તથા નદી આવી મળ્યા.

૧૮૪૩—અરવાલસ નેધીખરે મીયાની તથા હૈદરાબાદની લડાઈમાં
સીધા અમીરોને હરાવ્યા ને સીધા ઇંગ્લેન્ડ રાજ સાથે જોડી દીધું
તથા મહારાજપૂરની લડાઈમાં લોર્ડ ગોફે મીંધીઆને હરાવ્યા અને પના
આરની લડાઈમાં એનરલે સીધીઆને હરાવ્યા.

૧૮૪૪—લોર્ડ એકનખરોને ખરતરફ કર્યો ને લોર્ડ હાર્ડીંગ અવર-
નર જનરલ થયો.

૧૮૪૫—પંજાબના રાજા રણજીતસીંઘના મરણ કેડે પંજાબની ગા
દીએ એ ત્રણ રાજા થઈ ગયા ત્યાર પછી તેનો માનીતી રાણીના પુત્ર
ફરીપસીંઘને ગાદીએ બેસાડ્યા તે બાળક હોવાથી ઉમરાવોની સલાહ કા
મ ચલાવા લાગી. એના વખતમાં શીખ લશ્કર ખૂબ કબાયત પામ્યું હ-
તું તેથી તેઓને એન પડતું નહીં આવી ઉમરાવોએ ડરી જઈ ઇંગ્લેન્ડ
રાજા ઉપર ચડાઈ કરવાને મોકલ્યું આ મનસુખો જાણી હાર્ડીંગ માટે
પંજાબની સીમા ઉપર ફેંજ એકઠી કરી આવી તેઓને લડવાનું આનુ
જીયું અને ફરીપસીંઘને મુઠકી મુકામે લડાઈઓ થઈ તેમાં ગોફે શીખ
લોકોને હરાવ્યા.

૧૮૪૬—બટીવલાની લડાઈ થઈ તેમાં ઇંગ્લેન્ડે શીખ લોકોને
હરાવ્યા તથા અમીરવાની લડાઈમાં સ્મીથે શીખ લોકોને હરાવ્યા અ
ને સોબ્રેઓનની લડાઈમાં ગોફે તથા સ્મીથે તેજસીંગ તથા સામસીંગ-
ને હરાવ્યા તથા લોર્ડ હાર્ડીંગે ધાતકી રીવાજ બંધ પાડ્યા અને હાર્ડી
ંગ તથા રાફ સાહેબને ઉમરાવ પદથી મળી ને જનરલ સ્મીથને ખારો-
નટના હલકામ મળ્યા તથા શીખ સાથે સંધી થઈ.

૧૮૪૮—લોર્ડ હાર્ડીંગ સ્વદેશ સીધાંચો ને લોર્ડ દલહૌસે ગવરનર જનરલ થયો પંજાબમાં હુલડ ને લાહોરમાં ફીટુર થયું આપા સડેમનુ મરણ થયું ને શીવાજી મહારાજના ગાદીની સમાપ્તી તથા સતારા ઇંગ્લેન્ડે ખાલસા કર્યું.

૧૮૪૯—રામનગરની લડાઈમાં લોર્ડ ગોફે સેરસીંગ તથા ચતુરસીંગ ને હરાવ્યા અને ચીનીઅનવધાની લડાઈમાં લોર્ડ ગોફે સેરસીંગને હરાવ્યો તથા કાનરો સફસંગને હજરાતની લડાઈમાં ઇંગ્લેન્ડે શીખ લોકોને હરાવ્યા.

૧૮૫૨—પ્રકાશ જોડે ખીજે વીઝલ થયો ને રંચુન તથા પેશુની લડાઈમાં ઇંગ્લેન્ડે ખલ્લીઓને હરાવ્યા.

૧૮૫૩—ઇંગ્લેન્ડ અને પ્રકી વચ્ચે સંધી થઈ તેમાં જુની મંધી કાચમ રાખી પેશુ પ્રાંત ઇંગ્લેન્ડને વધારે આપ્યો તથા નામપૂરનો રાજા આપુત મુલ્યો તેથી તેનું રાજા ખાલસા કરી ઇંગ્લેન્ડ રાજા સાથે જોડી દીધું ને શીવીશ સરવીસમાં હાખલ થવાની પરીક્ષા કરાવી ને બરતખાંડમાં પ્રથમ રેલવે બંધાઈ.

૧૮૫૬—અયોધ્યાના નવાબને કલકત્તે લેઈ ગયા ને તેનું રાજા ખાલસા કરી ઇંગ્લેન્ડ રાજા સાથે જોડી દીધું ને લોર્ડ દલહૌસે સ્વદેશ સીધાંચો ને લોર્ડ કેનીંગ ગવરનર જનરલ થયો.

૧૮૫૭—હરાન જોડે વીઝલ ને ચીન ઉપર સ્વારી તથા દેશી પલટણે બળવો કર્યો.

૧૮૫૮—સરજુરોજી ગ્વાલીઅર ગઢ જીત્યો ને કંપનીના હાથમાંથી રાજસત્તા મહારાજાઓ પોતાને હસ્તક લીધી.

૧૮૬૦-૬૧—યુપ્રીમ તથા સદર અહાલતોને જોડી દીધી ને નવો ફેજહારી કાપડો અહાંચો થીવારેહોંડ નામે ઇલકામ તથા માંદ સ્થાપ્યો ને જમના તથા સલ્લખા વચ્ચેના પ્રદેશમાં દુકાળ પડ્યો લોર્ડ એડલ્ડઅન નો કારભાર તથા ઇંગ્લેન્ડે વાહબી લોકોને છૂટ્યા.

૧૮૬૨-૬૩—પંજાબમાં રૂના વેપારનો વધારો ને લોર્ડ એડલ્ડઅન નું મરણ થયું.

૧૮૬૪—સરજન લારેન્સ ગવરનર જનરલ થયો ને તેની શુનના

ધર ચઢાઈ તથા જોડાજોડેને યુખી કરવાના ઉપાય કરમા.

૧૮૬૫—મુંબાઈમાં રૂના વેપારનો સેર ચડે.

૧૮૬૬—ઓઢીઆ પ્રાંતમાં દુકાળ પડ્યો ને વાધેરાઓનું ખંડ થયું.

૧૮૬૮—ભારતના કારભારનો અંત ને ધર્મરેજોએ મગદલતા ગ.

૬ છલો.

૧૮૬૯—લોર્ડ મેયો ગવર્નર જનરલ થયો ને શાહજહાં આડે-ડે હીંદમાં મુસાફરી કરી.

૧૮૭૨—અંડમાન ટાપૂમાં લોર્ડ મેયોનો ઘાત ને લોર્ડ નાર્થકુક ગવર્નર જનરલ થયો.

૧૮૭૪—મલદ્વારસાથ ગાંધીવાડને પકડાવે કરો મદ્રાસ મોકલ્યો.

૧૮૭૫—પ્રીન્સ ઓફ વેલ્સ હિંદુસ્તાનમાં આગ્યો.

૧૮૭૬—લોર્ડ નાર્થકુકનું રાજીનામું ને લોર્ડ લીટન ગવર્નર જનરલ થયો.

૧૮૭૭—મદ્રાસથી બીકેટોરીઆએ કેસરે હિંદપદ પારખુ કર્યું ને મદ્રાસ હાલાકામાં તથા મુંબાઈના દસિયુ ભાગમાં દુકાળ પડ્યો.

૧૮૭૮—ભાઈસેન્સ ટાકસ ને મીઠામાં વધારો વીલાયતી કાપડને યુતરની જગત રદ કરી રૂઢીઓને હાથિયાર ન રાખવા દેવાનો કાયદો ને અફઘાનીસ્તાન જોડે વીચલ.

૧૮૭૯—જલાલાબાદ અને કંઠહાર ધર્મરેજોએ કબજો કર્યા.

૧૮૮૦—લોર્ડ રીપન ગવર્નર જનરલ થયો.

૧૮૮૧—અબકુલા રેમાનને ધર્મરેજોએ કાબુલની માદીએ ખેંચાડ્યો.

સસાહો.

૧૭૬૯—મદ્રાસનો સસાહ હૈદર તથા ધર્મરેજ વચે પહેલા મહીસુર ના યુદ્ધનો અંત આગ્યા પછી આ સંધી ધર્મ તેમાં એક એકના સીધેલા મુસલક પાછા આપવા તથા જને પક્ષવાળાએ સલાહ પતા પડેલાં જેવી સ્થિતિમાં હતા તેવી સ્થિતિમાં રહેવું એવી સરત સલાહ ધર્મ.

૧૭૭૫—સુરતની સસાહ મુંબઈ સરકાર ને રઘુનાથરાવ અપવા રાવાળ એ ધર્મ તેમાં રઘુનાથરાવ ધર્મરેજને સાબીતથા તેની આશ પ

સના બેથેના કબજે આપે તો તેને ગાદી અપાવે એવી સરતે સંધી થઈ.

૧૭૭૬—પંડરપુરની સલાહ ઈંગરેજ સરકારને પુનાની કોરટ વચ્ચે આ સલાહથી ઈંગરેજ લોકે એવું કહ્યું કર્યું કે સાપ્ટી તથા તેની આ ચપાસના બેથેના કબજે કરવા દો તો સંધીખાનો પક્ષ છોડી દેને એક દો મુકીએ એવી સરતે સંધી થઈ.

૧૭૭૯—વારમાગનું તહનામું ઈંગરેજ અને મરેઠા વચ્ચે થયું તેમાં ઈંગરેજ સરદારે એવું કહ્યું કે આમારે સાપ્ટી તથા તેની આપાસના બેથેના કબજે નથી બેઠેલા ને તમારે અમને મુંબઈ સહી સક્કામ તબાવવા દેવા એવી સરતે સંધી થઈ.

૧૭૮૨—સાલખઈની સલાહ ઈંગરેજ અને પુનાની કોરટ વચ્ચે થઈ આ સલાહમાં એવા કોલકસર તથા કે ઈંગરેજોએ મરેઠાનો લીધેલો મુલક પાછો આપવો ઈંગરેજ તથા પોર્તુગીઝ ચોવાય બીજી દોષ પગ્ન પુરોબીયન પ્રજાને મરેઠી રાજ્યમાં પેસવા દેવી નહીં ભરૂચ સંધીખાને આપવું તથા કર્ણાટકમાં હૈદરે લીધેલો મુલક પાછો આપવાને મદદ કરવી અને સંધીખાને ૬૨ મહીને ૨૫૦૦૦ નો પગાર પેશાએ આપવો એવી સરતે સંધી થઈ.

૧૭૮૪—મંગલોરનું તહનામું ઈંગરેજ તથા ટીપુ વચ્ચે થયું આ સલાહની સરત એવી હતી કે એક એકના કંઠી પકડાયલા હોય તેને છોડી દેવા તથા એક એકનો મુલક પાછો આપવો.

૧૭૮૨—મંગલોરની સલાહ બીજી આ સલાહ લેઈ કાર્નવાલીસ ને ટીપુ વચ્ચે થઈ તેમાં ઈંગરેજ લોકના સંધીલા શબ્દોને પોતાનું અડધું રાજ વહેંચી આપવું તથા ત્રણ કરોડ ને ત્રીસ લાખ રૂપૈયા ઈંગરેજને આપવા અને વધારે ખાતરી માટે ટીપુના બે કુંવરને ઈંગરેજની છવાણીમાં આપવા એવી સરતે સંધી થઈ.

૧૮૦૨—માં વસાઈની સલાહ થઈ તે ઈંગરેજ તથા બાજીરાવ વચ્ચે થઈ તેમાં ઈંગરેજે બાજીરાવને ગાદી પાછી આપાવવી તથા તેના રક્ષણ ને માટે ઈંગરેજ ફોર્સ પુનામાં રહે તેના ખર્ચને પેટે બાજીરાવે દર વર્ષે ૨૬ લાખ રૂપૈયા ઈંગરેજને આપવા ને સુરત ઉપર કરોડ દાવો રા

વેા નહીં અને નીચામ તથા માથકવાટ વચે વાંધો પડે તો તેની પાંચાત ઇંગ્લેન્ડ પાસે કરાવવી તથા ઇંગ્લેન્ડના નીચકપટી ખોલ રહેવું.

૧૮૦૩—દેવગામની સંધી ઇંગ્લેન્ડ તથા ભોંસલા વચે થઇ આ સલાહથી ભોંસલાએ કટક, ખાલાસુર, ને વઘા નદીની પશ્ચિમનો ભાગ તથા ખીન્ને કેરલોક મુલક આપવો કરોને સંધી કરી અને તેમના પાડોશી જેડે વાંધો પડે તો તેની પાંચાત ઇંગ્લેન્ડે કરવી તથા ઇંગ્લેન્ડના દુરુમનની ફેજને તેમના મુલકમાં રાખવી નહીં.

૧૮૦૩—સરલખાંજે ગામની સલાહ સીંધીઆ તથા ઇંગ્લેન્ડ સરકાર વચે થઇ તેમાં સીંધીઆએ ગંગા ને જમનાની વચેનો મુલક તથા જેપૂર, નેધપૂર અને ગોહદની ઉત્તરનો મુલક, અહમદનગર, જરૂચ, અજમ-ગઢાટ તથા ગોદાવરીની વચેનો પ્રાંત આપ્યો અને પેશ્વાની સંધાત વાંધો પડે તો તેની પાંચાત ઇંગ્લેન્ડે કરવી એવાં બોલીએ સંધી કરી.

૧૮૨૧—પાન્દોળાની સલાહ ઇંગ્લેન્ડ અને બ્રહ્મી લોક વચે થઇ તેમાં બ્રહ્મીઓએ વીચર ને અંત આશામ, આરાકાન, ને ત્રીનાસરીમ પ્રાંતોને એક કરીટ રૂપે આપ્યા.

૧૮૩૮—માટીવરે ટાઇની સલાહ ઇંગ્લેન્ડ શાહસુળ તથા રણુલ-તસીમ વચે થઇ તેમાં ઇંગ્લેન્ડે શાહસુળને ગાદી પાછી આપાવવી એ વી સહેતે સંધી થઇ.

૧૮૪૧—માં લાહોરની સલાહ ઇંગ્લેન્ડ અને શીખ વચે થઇ તેમાં શીખ લોકોએ લડાઇના ખરખરેપેટ કાચમીરને હજારા પ્રાંત, તથા સુ-તલજ ને ખીઆમ નદીની વચેનો પ્રાંત આપવો અને પંજાબની ગાદી-એ દુલીપસીંગ જ્યાં સુધી ઉમર લાપક થાય ત્યાં સુધી ઉમરાવોની સલાહ કામ ચલાવે તથા તે બ્રીટીશ રેસીડેન્ટની આજ્ઞા પ્રમાણે ચાલે અને લાહોરમાં તેમના રક્ષણને માટે ઇંગ્લેન્ડ ફેજ રહે.

૧૮૫૬—માં પારીશની સંધી ઇંગ્લેન્ડ અને હરાનીશાહની વચે થઇ તેમાં શાહ હેરાત અને કાબુલ ઉપર કરો દાવો રાખવો નહીં એવી સરતે સંધી થઇ.

૧૮૫૩—(બ્રહ્મદેશની સંધી) ખીજ વીચરની અંતે બ્રહ્મીરાજએ આગળની સંધી કાયમ રાખી પેશુ પ્રાંત આપ્યો.

(૨૨)

૧૮૮૨—ચીનની સલાહ ઇંગ્લેન્ડ અને ચીનના રાજા બેંડે થઈ
માં ચીનના ચાર બંદરોમાં વેપાર કરવાની ઇંગ્લેન્ડને છૂટ મળી.

આકટ.

૧૭૭૩—રેગુલેટીંગ આકટ ધારો પસાર થયો. આ આકટમાં કંપની
ઓની સનંદને પેટે ૬૨ વરસે ચાલીય લાખ રૂપિયા લગ્ગાંડના ખર્ચનામાં
બરે તેવી સરતે મુદત વધારી ખર્ચાળાના ગવરનરને મુખ્ય અને મદ્રાસ
ના ગવરનરનો ઉપરી ઠરાવી ગવરનર જનરલનું પદ આપ્યું ને તેને ૧-
૨૨ સદી લાખનો પગાર ઠરાવ્યો તથા એના અને કૌન્સીલના હાથમાં
કુલ અખતીયાર સોંપ્યો કલકત્તામાં એક મુખ્ય અને ત્રણ ઉપ ન્યાયાધી-
શની સુધીમ કોરટ સ્થાપી.

૧૭૮૪—પીટનું બીલ પાસ થયું આ બીલમાં પીટ નામે એક ઇ-
ંગ્લેન્ડ મુખ્ય પ્રધાન હતો તેણે એક કાયદો મંજૂર કરાવ્યો આ કાયદો-
નો રૂબરૂ ઇસ્ટ ઇન્ડીયા કંપનીના હાયરકટરોમાંથી ત્રણ જણની તેણે
શ્રેષ્ઠ મંડળી નીમી અને તેમને નામે તે કામ ચલાવે એ ત્રણને માર્ચ
ઇંગ્લેન્ડના રાજમંત્રી મંડળીથી ૭ મંત્રીઓની સલાખતી અને તેમ-
ના હુકમ પ્રમાણે કામ ચાલે એમ ઠર્યું અને એ છમાંથી બે પ્રમુખ ૬
રે તેને ભરતખંડ ખાતાનો પ્રધાન ગણ્યો. કલકત્તાના ગવરનરની કૌન્સી-
લમાંથી ચાર મેમ્બરોના ત્રણ થયા અને મુખ્ય અને મદ્રાસ હલાકાના
ગવરનરને મારે કૌન્સીલ ઠરાવી.

૧૭૮૪—ફોક્સ નામે ઇંગ્લેન્ડ મુખ્ય વજીર હતો તેણે એક કાયદો
મંજૂર કરાવવાની પારખા કરી તેમાં કંપનીનો વહીવટ પારલામેંટે ઠરાવે
લા અમલદારને સોંપવો ને વેપાર હાયરકટરોને હાથ રાખવો આ કા-
યદો ત્યાંના રાજાને દીક લાગ્યો નહી તેથી ના મંજૂર કર્યો.

૧૮૫૮—એક બીલ પાસ થયું તેથી હીંદુસ્તાનનું તમામ રાજા બ્રી-
ટીશ રાજની સત્તા નીચે મુકવામાં આંધું.

ઇંગ્લેન્ડ લોકાને મળેલા દેશાનું લીધ.

૧૬૩૯—મદ્રાસ—ચંદ્રનગરના રાજા પાસેથી.

૧૧૧૮—મુંબાઈ—ઈન્સાંકના ખીજ ચારસથ રાજ પાસેથી,

૧૧૬૬—કલકત્તા—આરંગજેમ પાસેથી વેમાતું લીધું.

૧૭૪૮—દેવીકોડા ને તેની આથ પાસનો મુલક—તંજાવરની સદાઈ માં પોતાના મીત્રને તથા દેવાની સરતે મેળવ્યા.

૧૭૬૫—મંગાળા—મીરજાદરના મરણ પછી ખાલસા કર્યું.

૧૭૭૮—માહે—ઈંગરેજોએ જીતી લીધું.

૧૭૮૮—કિત્તર સરકાર—નીજામ પાસેથી મળ્યું.

૧૭૯૯—મહીસૂર—ટીપુના મરણ પછી મળ્યું.

૧૮૦૦—સુરત—ત્યાંના નવાબને પેન્સન આપીને ખાલસા કર્યું.

" —રાંચપ્રાંત—ત્યાંના નવાબ પાસેથી મળ્યો.

૧૮૦૧—કર્ણાટક—ત્યાંના નવાબ પાસેથી ખાલસા કરી લીધો.

૧૮૦૩—કટક, ખાલસાર તથા વર્ધા નદીની પશ્ચિમનો ભાગ તથા ખીજો કેટલોએક મુલક—દેવગામની સંધીમાં જોસાબાએ આપ્યો.

" —ગંગા જમના વચ્ચેનો પ્રદેશ, જેપુર, મેઘાપૂર, ગોહદની ઉત્તરનો મુલક, અહમદનગર, ભારૂ, અજંગઘાટ તથા ગોદાવરી વચ્ચેનો ભાગ—સરજામજગામની સંધીમાં સીધીઆએ આપ્યો.

૧૮૧૮—પુના—ખાજરાવને પદબદ્ધ કરીને લીધો.

૧૮૨૬—આશામ, આરાકાન, ત્રીનાસરીમ—મહમદેસના રાજાની જોડે સંધી થઈ તેમાં મળ્યા.

૧૮૨૮—કુર્ગ—જોડી લીધું.

૧૮૩૯—મીજની—જીતી લઈ જોડી લીધું.

૧૮૪૩—સીધ—ત્યાંના અમીરને હરાવીને લીધું.

૧૮૪૬—સતલજ ને ખીઆસ નદીની વચ્ચેનો પ્રદેશ—શીખ લોકો પાસેથી મળ્યો.

૧૮૪૮—સતારા—ત્યાંના રાજાના મરણ પછી ખાલસા કર્યું.

૧૮૪૯—પંજાબ—ત્યાંના રાજા દુલીપસીંહને પેન્સન આપીને ખાલસા કર્યું.

૧૮૫૨—પેથ—મહમદેસના ખીજા વીરહને અંતે મળ્યો.

૧૮૫૪—નાગપુર—ત્યાંના રાજા અપ્પલ મુખ્યા તેથી તેણે રાજ ખ

લક્ષ કરી લીધી.

૧૮૫૬—અથોલ્લા—ત્યાંના રાજની નાલાયકી માલધી કલક તે મોક-
લી તેના મુલક તાણે કર્યો.

૧૮૫૮—દીલીની પાદશાહી—ત્યાંના મુગલ પાદશાહ મહમદ ખાન-
દુરશાહને દેશનીકાલ કરીને લીધી.

ગવરનર જનરલોની કારકીદી.

વારન હેસ્ટીંગ્સ ૧૭૭૩ થી ૧૭૮૫.

૧૭૭૩—માં પહેલો ગવરનર જનરલ થયો. તેણે આવી નંદુમારને
કાંથી દીધો થતામાંજ આ ગવરનર જનરલે કંપનીને નાણાંની ધંત્રીજ
મોટ હોવાથી દેશી રાજ્યોને પીડા કરવા લાગ્યો અને તેણે કાચીના
રાજ્ય એવતસીંગની પાસે કરાર કરતાં વધારે નાણું માગ્યું તે તેણે આ
પવાની ના કહાવી તેનો ૫૦ લાખ રૂપિયા દંડ કીધો અને એ દંડ
વસૂલ કરવાને પંડે કાચી ઉપર ગયો ને રાજ્યને હરાવી કેદ કર્યો એ
કાણેને લીધે ત્યાંની રદપતે કોપ કરીને પહેરેગીરના ખુન કર્યાં ને
રાજ્યને છોડાડ્યો તથા એના વખતમાં મહીસરના રાજ્ય હૈદર નેડે ખો-
ને લીઝ થયો ને પોતોનોવા, પોલીસાર, સોર્લીગર એ ટેકાણે લદાઈ
એ. ઇ. સ. ૧૭૮૧ માં યહ લખા ઇ. સ. ૧૭૮૨ માં પનીપારની લદા
ઈ યહ અને ઇ. સ. ૧૭૭૯ માં બારગામ ને ઇ. સ. ૧૭૮૨ માં સા-
લખાઈની સલાહ યહ તથા ઇ. સ. ૧૭૮૪ માં મેગસોરનું તહનાયું થ
યું ત્યાર પછી તે ઇ. સ. ૧૭૮૫ માં તે લીલાયત ગયો.

લોર્ડ કાર્નવાલીસ ઇ. સ. ૧૭૮૬ થી ૧૭૯૩.

૧૭૮૬—માં કાર્નવાલીસ ગવરનર જનરલ થયો તેણે આવી ઇ. સ.
૧૭૮૬ માં નોકરોને લાંચ ખાતા તથા ખીજે પ્રસંગે ધન મેળવતા અ-
ટકાળ્યા અને તેઓની લાયકી પ્રમાણે તેઓનો પગાર વધારી પક્ષા-
તને લાંકી કહાડ્યો અને ૧૭૮૮ માં ઉત્તર સીરકાર પ્રાંત મેળવ્યો ને
ઇ. સ. ૧૭૯૧ માં સીમો ગામ ને અરીકેરાની લદાઈમાં ટીપૂને હરાવી
શ્રી રંગપટ્ટણની સલાહ કરી અને ઇ. સ. ૧૭૯૩ માં તેણે ઉચ્ચરાતદા-

રોને વંચ પરપરા પટા ખાંધી આપ્યા તથા હોવાની ને ફાજદારી કોરો
સાર કાયદા હરાબ્યા ને ઇ. સ. ૧૭૬૩ માં વીલાયત ગયો.

સરખાનસાર ઇ. સ. ૧૭૬૩ થી ૧૭૬૮

૧૭૬૮—માં આ ગવરનર જનરલ થયો એણે ઇ. સ. ૧૭૬૫ માં
કુરદલલાની લઢાઈ કરી તથા એના વખતમાં મોસ્તર ચેરીનું જીત થયું
ને ૧૭૬૮ માં વીલાયત ગયો.

માર્કીન્ક એફ વેલેરલી ઇ. સ. ૧૭૬૮ થી ૧૮૦૫

૧૭૬૮—માં ગવરનર જનરલ નીમાયો તેણે આવીને મહીસુરના
રાજા જોડે એથો વીગ્રહ કર્યો અને સદાસાર ને માલવેલી એ મુકામે
ટીપુને હરાબ્યો તથા સીરંગપટણના ઘેરામાં ટીપુને માર્યો તથા તેનું રા
જ લેઈ લઈ જીના હીંદુરાજના કુંવરને ગાદી આપી પછી સને ૧૮૦૦
માં સુરતના નવાખને પેનથન આપીને તેની પાસેથી સુરત અને તેનાં
થરગણાં લેઈ ઇંગ્લેન્ડ રાજ જાયે જોડી દીધાં અને ઇ. સ. ૧૮૦૧
માં થસવંતરાવ હોલકરને સીંધીયા વચે પૂના, ઉજ્જણ ને ઇંદોરની લઢા-
ઈએ થઈ તથા ખાજુરાવ પેઆએ ખીજા યાહુ રાજાને કેદમાં નાંખ્યો
ને સને ૧૮૦૩ માં અમ્રાઈની લઢાઈમાં તેણે હોલકરાવ તથા રઘુજીને હ
રાબ્યા તથા આરગામની લઢાઈમાં સીંધીઆ તથા લોંસલાને હરાબ્યા
અને લોડે લેકે દીલ્હી, લારવારી આરગામ ને આગ્રાની લઢાઈએમાં
સીંધીઆને હરાબ્યા ને ૧૮૦૩ માં દેવગામને સીરજીઅંજે ગામની સ-
લાહ થઈ તથા ૧૮૦૪ માં દીગઢની લઢાઈમાં ફેજર તથા માન્સને જ
સવંતરાવ હોલકરને હરાબ્યા અને ભરતપોરને ઘેરો ઘાલ્યો ત્યાર પછી તે
ઇ. સ. ૧૮૦૫ માં મરણ પામ્યો.

લોર્ડકાર્નવાલીસ ઇ. સ. ૧૮૦૫ થી ૧૮૦૫ સુધીમાં.

૧૮૦૫—માં આ ગવરનર કલકતે આવી લોર્ડ લેકની ઊવણી ત
રફ જવા નીકળ્યો પણ માર્ગમાં મરણ પામ્યો.

સરજયોર્જ બાર્લો ઇ. સ. ૧૮૦૫ થી ૧૮૦૭

૧૮૦૫—માં આ ગવરનર જનરલ થયો એના વખતમાં સન ૧૮૦૬

ને વેલોરનો ફોર્ગે ખંડ કર્યું પણ સમાવી દેવામાં આંધ્રુ ત્યાર પછી તે ૧૮૦૭ માં વીલાયત ગયો.

લોર્ડ મીન્ટો ૧૮૦૭ થી ૧૮૧૩

૧૮૦૭—માં આ ગવર્નર જનરલ થયો એણે લાવણુકાર ઠેપર હ-લ્લો કર્યો તથા ફ્રેન્ચ સાથે વીચરૂ ચાલતો હતો મારે મોરામ, જુરખોન વગેરે ટાપુમાં ફ્રેન્ચ થાણું હતાં તે જીતી લીધાં ઇ. સ. ૧૮૦૯ અને તે જ સાલમાં તેણે પંજબના રાજા જેડે કરાર કરાવી લીધો કે સતલજના ઇંગ્રેજ રાજ્ય ભણીના તાલુકદારોને તેણે પજવવા નહીં તથા સીધા, કા છુલ ને ઇરાનના અધીપતિઓ જેડે દોસ્તી કરીને કરાર કરાવી લીધો કે ઇંગ્રેજના હુકમનની ફોજને તેમના મુલકમાં પેસવા દેવી નહીં સને ૧૮૦૯ તથા સને ૧૮૦૯ માં કંપનીને એકલા ચીન સાથે વેપાર કરવા ની સનંદ મેળવી તથા તેજ સાલમાં કલકત્તામાં ખીચકની નીમાણુક થઈ ત્યાર પછી તે વીલાયત ગયો ઇ. સ. ૧૮૧૩.

લોર્ડ ગેલ્સીંગ્સ ઇ. સ. ૧૮૧૪ થી ૧૮૨૩.

૧૮૧૪—માં આંધ્રો એના વખતમાં સને ૧૮૧૪ માં નેપાળનું યુદ્ધ થયું અને એકઠર લોરનો હલ્લો ને જય થયો તથા સીંધી પીંદારા ને વચ કરવા ને પામરની કંપનીને આચરે આચરો અને સને ૧૮૧૮ માં આરેતી લઢાઇમાં ગોખજાને હરાવ્યો તથા ખાજા ખાજરાવ પેશ્વાને ખીચરમાં મોકલ્યો અને સીંધીઆ તથા હોલકરને વચ કરવા ઇ. સ. ૧૮૧૫ માં મહુનની લઢાઇમાં જુરખાને હરાવ્યા તથા ઇ. સ. ૧૮૧૬ માં મકવાનપુર ને હરીદપુરની લઢાઇમાં જુરખાને હરાવ્યા ને સંધી કરી તથા ગંગાધર શાસ્ત્રીનું જીન થયું અને ઇ. સ. ૧૮૧૭ માં ખડકી, કો રેગામ માહીદપુર ને જખલપૂરની લઢાઇઓ થઈ તેમાં માહીદપુરની લઢાઇમાં સરજેમ્સ હીરલોપ તથા સરજેમ્સ માલકમે મલહારરાવ હોલકરને હરાવ્યો ને ખાકીની લઢાઇઓમાં ઇંગ્રેજે મરેઠાને હરાવ્યા ત્યાર પછી સન ૧૮૨૩ માં વીલાયત ગયો.

લોર્ડ આર્મહસ્ટ ગવર્નર જનરલ ઇ. સ. ૧૮૨૩ થી ૧૮૨૮

૧૮૨૩—માં આ ગવર્નર જનરલ થયો આ આંધ્રો તેજ સાલમાં

ખાલી રાજ્યે ઇંગ્લેન્ડના તાબાનો એક ખેડ કબજે કર્યો તથા ઇંગ્લેન્ડના મિત્ર કાર્યારના રાજ્ય ઉપર સ્વારી કરી તેથી જનરલ કેમ્પબેલને બહુદેશ ઉપર સ્વારી કરવા મોકલ્યો તેણે ઇ. સ. ૧૮૨૪ માં રંથનની લઠાઈમાં ને ઇ. સ. ૧૮૨૫ માં પ્રોમ તથા પાચામની લઠાઈઓમાં ખાલી એને હુમલો સલાહ કરવાની જરૂર પડી અને સંધી થઈ તેમાં એક કંડોડ રૂપેઆ તથા આસામ, આરાકાન, અને ત્રીનાસરીમ પ્રાંતો મેળવ્યા અને ૧૮૨૬ તથા તેજ સાતમાં ખરાકપૂરમાં ખંડ ઉઠ્યું પણ સમાવી દીધું ત્યાર પછી તે ઇ. સ. ૧૮૨૮ માં સ્વદેશ ગયો.

સરવુદય ખેન્ટીંગ ઇ. સ. ૧૮૨૮ થી ૧૮૩૬.

૧૮૨૮—માં આ ગવર્નર જનરલ થયો એના વખતમાં ઇંગ્લાંડ જવાનો માર્ગ બદલાયો ને રાજ્ય લોકો તોફાન કરે તો તેને શિક્ષા કરવાનો ધારો નીકળ્યો ફીરોજપૂરના નવાખને ફાંચીએ દીધો તેણે ઇ. સ. ૧૮૩૪ માં કંપનીને નવી સનંદ કરી આપીને મુલકી તથા લયકરી ખરચમાં ઘટાડો કર્યો અને દેસીઓને મોટી નોકરી આપવાનો ધારો કર્યો ને ન્યાય ખાતામાં મુનસફ તથા સદર અમીનો વીગેરે કરાવ્યા તથા અદાલતોમાં ફારશી ખોલીમાં કામ ચાલ્યું તે ખંધ કમી અદાલતના ગામની દેશી ખોલીમાં કામ ચલાવવાનો કાયદો કર્યો ને સતી થવાનો ચાલ ખંધ કર્યો તથા ઠગ ને ફાંચીઆ લોકોનો નાશ કર્યો ને કેળવણી ખાતામાં ઇંગ્લેન્ડ ખોલી દાખલ કરી એના વખતમાં પેહેલ વેહેલી આગ-ખેટો આવી તથા તે ઇ. સ. ૧૮૩૫ માં વીસાયત ગયો ને આકટીંગ મેકારે છાપખાંનાને છુટ આપી.

લોર્ડ આકટાંડ ૧૮૩૬ થી ૧૮૪૨

૧૮૩૬—માં આ ગવર્નર જનરલ થયો એના વખતમાં અયોધ્યાના નવાખનું મરણ થવાથી તેના કાકાને ગાદીએ બેસાડ્યો તથા તેની બેગમ તથા ઉમેદવારોએ ખંડ ઉઠાવ્યું પણ ઇંગ્લેન્ડે તે સમાવી દીધું સન ૧૮૩૯ માં ઇંગ્લેન્ડની સામા ઉઠવાનું કાવતરું સતારાનો રાજ્ય કરવા લાગ્યો તેને પકડાવટ કરીને ખીજને ગાદીએ બેસાડ્યો અને અફઘાની-સ્તાનના પકડાવટ થયેલા શાહસુજાએ ઇંગ્લેન્ડની મદદ માગી અરજ

(૧૮)

સ્વીકારીને ઇંગરેજોએ તેને કંદહારમાં ગાદીએ બેસાડયો તથા પંજાબનો રાજા રણજીતસિંઘ મરી ગયો ને ઇંગરેજ ફોજે કરાચીખંદર છત્યું તથા કાબુલ કબજે કર્યું અને ૧૮૪૧ માં કાબુલમાં ખીલજાઓએ ખંડ કર્યું તથા ઇ. સ. ૧૮૪૦ માં પરવાનની લડાઈ થઈ તેમાં ઇંગરેજોએ હારતે મળ્યું અને હરાવ્યા અને ઇ. સ. ૧૮૪૨ માં કંદહારની લડાઈ થઈ તેમાં જનરલ નાટ અને તેને હરાવ્યા તથા ચીન સાથે વીત્રહ ને સંધી થઈ ને તેજ સાક્ષમાં આકલાંડ સ્વદેશ ને ઇ. સ. ૧૮૪૨ માં.

લોર્ડ એલનબરો ૧૮૪૨ થી ૧૮૪૪

૧૮૪૨—માં ગવરનર જનરલ થયો એના વખતમાં સીંધના અમીરોએ અફઘાનીસ્તાનની લડાઈમાં ઇંગરેજ ફોજને પીડા કરી હતી તે વેર વાળવા સને ૧૮૪૩ માં ઇંગરેજ ફોજ ચીન ઉપર ચડી ને મીયાની તથા હૈદરાબાદની લડાઈમાં સરચાર્લસ નેપીઅરે સિંધના અમીરોને હરાવ્યા અને તેમનું રાજ છતી ઇંગરેજ રાજ સાથે જોડી દીધું ૧૮૪૩ ને તેજ સાક્ષમાં મહારાજપુર ને પનીઆરની લડાઈઓ થઈ તે માં પહેલીમાં ગોફે સિંધીઆને હરાવ્યા ને ખીલમાં ગ્રેનરદારે સીંધીઆને હરાવ્યા ત્યાર પછી ખીજે વરશે એટલે સને ૧૮૪૪ માં એલનબરો સ્વદેશ સીધાવ્યો.

લોર્ડ હાર્ડિંગ ઇ. સ. ૧૮૪૪ થી ૧૮૪૮

૧૮૪૪—માં આ ગવરનર જનરલ થયો એના વખતમાં પંજાબની ગાદીએ દુલીપસિંઘ બેસે આ રાજાને ત્યાં શીખ લશ્કર ખડુ કવાયત પામેલું હતું તેથી તેમને એન પડવું નહીં માટે ઉમરાવોએ ઇંગરેજ રાજ ઉપર ચડાઈ કરવા મોકલ્યું આ મનમુખો જાણીને હાર્ડિંગે પંજાબની સીમ ઉપર ફોજ એકઠી કરી તેથી તેમને લડવાનું ખાતું જડ્યું ને લડાઈઓ થઈ તેમાં મુઢકી અને ફીરોજ શહેરની લડાઈઓમાં ગોફે શીખ અને હરાવ્યા. ઇ. સ. ૧૮૪૫ ત્યાર પછી ૧૮૪૬ માં અલીવલાની લડાઈમાં સ્મીથે શીખને હરાવ્યા ને સંધી થઈ તેમાં સતલજ ને ખીઆસ નદીની વચેનો મુલક તથા કાશ્મીર ને હળ પ્રાંત મેળવ્યા અને કાશ્મીર પ્રાંત હલામસીંગને એક કરોડ રૂપેએ વેચાતો આપ્યો ને તેણે ફા-

તોઆ કાગ ને સતી ધવાનો આજ કંઈ કંઈ આસતો હતો તે બંધ કર્યો અને દીકરીઓ દુપાતી કરવાનો કુચ્છ આજ કેરણીક વર્ષમાં હતો તે નાશ કરવાનો ને ઝાઢીઆ, ગાંડવા ને મધ્યલિંગના વનમાં નરમેશ કરવાનો આજ બંધ કરવા બંદોબસ્ત કર્યો તથા રાહદારી માસનાં હાંસલ સેવાનાં નાકાં ઉઠાડી મુક્યાં. મુલકી સીધપ શાળાને મદદ કરીને તાજમેદેલ વી-ગરે જુની ખચારતો સથ કરાવી ત્યાર પછી સને ૧૮૪૮ માં વિસાલત મયો.

સોઈ દલહુસી ગવરનર જનરલ ૧૮૪૮—૧૮૫૬

૧૮૪૮—મા આ ગવરનર જનરલ ધયો એના નખતમાં બ્રાહ્મીરનેઃ કારખાર મુજરાજ કરતો હતો તેણે રાજનામુ આપ્યું તેની જગ્યાએ ન-યો માણસ ધયો કે તરતજ મુલતાનની ફેળે બંડકાબુ ને બે હાથેને કતલ કર્યો આ કતલ કરનારાઓને મુજરાજે પનામ આપ્યું તેથી બધી શીખ સેના તેને આવી મળી ને તેમણે બળવા ઉઠાવ્યો તેઓની સં-ગાતે ગોફ સાહેબે રામનગરની લડાઈ કરી શેરશીંગ તથા ચતુરસીંગ સ-રદારેને હરાવ્યા અને ચીની અનવલાની લડાઈમાં શેરશીંગને હરાવ્યો તથા કીનરી ને સદુશેનની લડાઈમાં હાથે શીખને હરાવ્યા ને સુજરાત આગળ ગો-ફે શાખ લોડોને હરાવ્યા સદરહુ મુકામે સને ૧૮૪૯ માં લડાઈઓ થ-યા પછી દુહીપસી અને પેનચન આપી તેનો મુલક ખાતસા કરી લીધો સને ૧૮૪૯ સને ૧૮૫૨ માં પ્રદેશના રાજ સાર્થે વીચહ કરવાની જરૂર પડી કારણ કે આવના દરખાર ગર્વથી હકી જઈ હાંગરેજનુ વા-રંબાર અપમાન કરતો હતો તથા ત્યાંનાં હાંગરેજને પીડા કરતો તેથી હાંગરેજને સ્વારી કરી ને સલાહ કરવાનાની જરૂર પડી તેમાં અગાઉ ની સંધી કાયમ રાખી પેશુ પ્રાંત બધારે આપ્યો ત્યાર પછી નાગપુરનો રાજ અપુત્ર મરણ પામ્યો તેથી તેનું રાજ ખાતસા કરી હાંગરેજ રાજ સાથે જોડી દીધું સને ૧૮૫૩ તથા અયોધ્યાના નલાયક રાજને પકડી મદ્રાસ મોકલી દીધો તેનું રાજ હાંગરેજ રાજ સાથે જોડી દીધું સને ૧૮૫૬. તેણે ૪૦ સૈ ૧૮૫૩ માં કંપનીને નવો પટો કરી આપ્યો. સોવીલ સરવીસનાં દાખલ થવાની પરીક્ષા કરાવીને બંગાળમાં લેફ્ટેનન્ટ ગવરનર કર્યો અને કલકત્તા, મુંબાઈ, મદ્રાસમાં સદર અધ્યક્ષતો ને રૂ

પ્રીમ કોરો હતી તે બેબી નાંખી રેલવે ને તાર આડુ થયો કેળવણી આતામાં વધારો કર્યો સડકો પુલ ને ખસકો બંધાવવાને કોર્ટ નાખ્યાં લીધો છતાં ચનાવવાને મારે મારવાની મના કરી તથા વેઠ કરાવવાની મના કરી ને ઇ. સ. ૧૮૫૬ માં વિલાયત ગયા.

લોર્ડ કેનીંગ ગવર્નર જનરલ ઇ. સ. ૧૮૫૬—૧૮૬૧

૧૮૫૬—માં આ ગવર્નર જનરલ થયો એના વખતમાં ચાર મોટા બનાવ બન્યા હતાન સાથે વીચર હું સં ૧૮૫૭ માં થયો અને બી-
જને ચીન સાથે વીચર ત્રીજે દેશી ફોજનો ખર્ચો ને ઇ. સ. ૧૮૫૮માં કંપની પાસેથી મહારાણી વીક્ટોરીઆએ રાજસત્તા માંતાને હાથ લીધી.

૧ ઇંગ્લેન્ડે હિરાતગઢ છત્રામાં ઇરાનીયાહને ખાજો હતો માટે તે લેર રાખીને ઇંગ્લેન્ડનું ચારંવાર આપમાન કરતો માટે ગવર્નરને એટામ સાહેબને લશ્કર આપીને લડવા મોકલ્યો તેણે ઇરાનીયાહને હરાવ્યો તેથી શાહે અફઘાનીસ્તાન ને કંદહાર એ બે ઉપર હાથો રાખ્યા નહીં એવી સરતે પારીસ યુદ્ધમાં મંધી કરી સન ૧૮૫૭.

૨ ઇંગ્લેન્ડને એટું લાગે એલું ચીની સરકારે કહ્યું હતું માટે ઇંગ્લાંડની લોર્ડ એલજમ્બનની સરદારી નીચે ફોજ ચીન ઉપર ચડી અને ચીનાઓને હરાવીને સલાહ કરી તેમાં ચીનના ચાર બંદરોમાં વેપાર કરવાની છુટ મળી.

૩ સન ૧૮૫૬—માં સરકારે એવો કાયદો કર્યો કે જ્યાં નોકરી કરવા સીપાઇઓને મોકલે ત્યાં જ્યાં એવી સરતે સીપાઇઓને નોકર રાખવા આધી દેશીઓ નાખ્યું થયા તથા વાંઝીઆ દેશી રાજાઓનાં તથા બી-
જ દુરાચારી રાજાઓનાં રાજ ખાલસા કરીને બેબી દીધાં તથા એવી ગ-
પ ઉઠી કે સરકાર ખર્ચાને પ્રીરતી કરવા ઇચ્છે છે અને મૂળ કારણ એ કે ફીલ્ડ નામે ખંડુકની કાર્ટ્રીઝ દાંતે પકડતી પડે છે એ અને કાર્ટ્રીઝને ગાય તથા યુએરની ચરખો લગાડેલી હોય છે તથા સરકાર ખર્ચાને વટા-
ળવા ધારે છે એ વાત ખરી માનીને ખંજાળાના દેશી સીપાઇઓ સામ્રા-
થયા એ પ્રમાણે પહેલેથી સંતોષ કરી રાખ્યાથી હોત્રી, ખાનપુર, લખન-
નગર એ દેકણે ખંડ ઉઠ્યાં ૫૫ સરપુરે ૪ તથા હેવલોક એ બહાદુર સરદારોએ ખંડ સમાવી દીધાં અને બજારમાં મના આણેખ તાતારોથી

અધોધ્યાની ખેગમ જાંસીની રાણીને દીલ્લીનેા પાદશાહ વીગરે આગેવાન હતાં ત્યાર પછી એના વખતમાં સને ૧૮૫૮ માં મહારાણી વીક્ટોરીઆ એ પાર્લિમેન્ટની સભાથી રાજ કારનાર પોતાને હસ્તક લીધા ને મહારાણીએ ખંડખોરો તથા રૈયત ઉપર થોડી રીતે દયાનું ચીન્હ દર્શાવી બા હેરનામું આપેલું છે. તથા મહારાણીએ તેના શેર, સુધી તથા હીમત ઉપર વિશ્વાસ રાખીને તેને ભરતખંડ ખાતાનો પેહેરો વાઈસરાય નીમ્ણે તેણે સને ૧૮૬૦ થી ૧૮૬૧ સુધીમાં જે સુધારા કર્યા તેની વાગત નીચે અમાણે સુપ્રીમ તથા સદર અદાલતને ગ્વેડી દીધી ને નવો કોજદારી કાયદો ચલાવ્યો. સીતારેહીંદ નામે હલકાત તથા આંદ સ્થાપ્યો ને એના વખતમાં જમના ને સતલજ નદી વચ્ચેના પ્રદેશમાં હુકાળ પડ્યો ત્યાર પછી ૧૮૬૨ માં લોર્ડ એલજન થયો.

ચોર્ડ એલજનનો કારનાર સને ૧૮૬૨—૧૮૬૩

૧૮૬૨—માં તેણે આવીને વાહાપી સોફોને જીત્યા. તથા એના વખતમાં ૧૮૬૨ થી ૬૩ સુધીમાં મુંબાઈમાં રૂના વેપારનો વધારો થયો અને ઇ. સ. ૧૮૬૩ માં એલજનનું મરણ થયું.

સરજન લારેન્સ ગવરનર જનરલ ઇ. સ. ૧૮૬૪—૧૮૬૮

૧૮૬૪—આ ગવરનર જનરલ થયો તેણે આવીને સોલજરને સુખી કરવાના ઉપાય કર્યા અને એના વખતમાં ઇ. સ. ૧૮૬૪માં જીતાન ઉપર ચઢાઈ નથા ઇ. સ. ૧૮૬૫ માં મુંબાઈમાં સેરસોયો થયો અને ઇ. સ. ૧૮૬૬ આંદીઆ પ્રાંતમાં હુકાળ પડ્યો ને વાઘેરાઓએ ખંડ લડાવ્યું તથા ઇ. સ. ૧૮૬૮ માં લારેન્સના કારનારનો અંત આવ્યો.

લોર્ડ મેયો ઇ. સ. ૧૮૬૯ થી ૧૮૭૨

૧૮૬૯—માં આ ગવરનર જનરલ થયો એના વખતમાં શાહજહાં આલફેન્ડેલીદમાં મુસાફરી કરી તથા તેનો અંદમાન ટાપૂમાં કોઈ અફવાને ખાત કર્યો સને ૧૮૮૭ર

લોર્ડ નાઈથ્યુક ઇ. સ. ૧૮૭૨—૧૮૭૬

૧૮૭૨ માં આ ગવરનર જનરલ થયો આના વખતમાં વડોદરાના રાજા મહાવરાવ ગાયકવાડ જેપદબ્ધ કરીને મદ્રાસ મોકલી દીધો તથા બીન્સ આફ વેલ્સનું હિંદમાં પધારવું થયું ત્યાર પછી તેણે ઇ. સ. •

માં રાજનામું આપ્યું.

હોર્ડ લીટન ઇ. સ. ૧૮૭૧—૧૮૮૦

૧૮૭૬—ઇ. સ. ૧૮૭૬ માં તે આપ્યો એના વખતમાં મહારાણી વીક્ટોરીઆએ કેસરેહીંદપદ ધારણ કર્યું સને ૧૮૭૭ તથા ૧૮૭૮ માં બ્રહ્મસિન્ધરાકસ ચાલુ થયો ઇ. સ. ૧૮૭૯ માં જલારાખાદને કંદહારને કબજો કર્યો તથા ઇ. સ. ૧૮૮૦ માં હોર્ડ રીપન આપ્યો.

હોર્ડ રીપન ૧૮૮૦

૧૮૮૦—માં આ ગવર્નર જનરલ થયો જે હાલ રાજ કરે છે તેણે સને ૧૮૮૧ માં અખદુલા રેમાનને કાબુલની અગ્રીએ બેસાડ્યો.

સમાપ્ત.

આ ચોપડીની ગોઠવણ કરવામાં પ્રીય મીત્ર વહેરીઆજ રામભાઈએ જાગ્રમ મદદ આપેલી છે માટે હું તેઓનો ઉપકાર માનુ છું તેમ આ ચોપડીના આલોક પણ માનશે એવી આશા છે.

-૦૦૦૦૦૦૦-

નાકરખખર

આ ચોપડી નીચે લખેલે ટેકાણુથી રાકડી કીમત મળશે. પરમ
વાળા માણેથી પાર્ટેજ ૦-૦-૬ વધારે લેવામાં આવશે.

નડીઆદ—શા. શીવલાલ નરસીજી તથા પા. ઘાલાઈ જેઠાલાઈ તથા
ઊઠાલાલ હગનલાલ ઠે. નાગરકોઈ આગળ તથા અમૃત-
લાલ વજલાલ ઠે. મડીઆગળ.

વડોદરા—પકીશ મેવીંદ લાલાજી.

